

має включати проекти, відібрані виборцями, до місцевого бюджету. У Лодзі правила проведення БУ включають фразу «проекти, рекомендовані до реалізації», однак не уточнюють, якою саме є процедура перетворення цих рекомендацій в елементи бюджету.

Можна виділити дві особливості реалізації БУ у Польщі. Перша стосується його переважно консультативного характеру. Участь громадян у розподілі більшої частини місцевих витрат не є обов'язковою. Хоча закон «Про гмінне самоврядування» 1990 року зобов'язує місцеву раду скласти список питань, обов'язкових для консультацій з мешканцями, лише міська рада у Лодзі включила бюджетні пропозиції у цей перелік. При цьому ці консультації можуть набувати форми: 1) відкритих зустрічей з громадянами з наданням їм права висловлювати свої погляди і очікування усно і письмово; 2) семінари для громадян з метою підвищити їх обізнаність з цих питань; 3) збір письмових пропозицій, включаючи он-лайн консультації. Зазвичай консультації щодо бюджетних пропозицій проводяться у кількох формах паралельно. Консультації щодо усього бюджету мають форму відкритих зустрічей та збору письмових пропозицій, насамперед через Інтернет. Водночас пропозиції, подані у рамках БУ, у цьому процесі до уваги не бралися. Участь громадян у розподілі коштів, виділених на бюджет участі, регулюється окремим документом, що передбачає право подавати проекти і зауваження, проведення відкритих зустрічей щодо процедури БУ та для обговорення поданих проектів і, нарешті, голосування за відібрані пропозиції. Консультації дозволені, однак немає гарантії, що вони справді проводяться. Міське законодавство у цих випадках залишає за мером прийняття рішення про доцільність проведення консультацій на власний розсуд. Громадяни чи їх організації не мають права вимагати проведення консультацій, навіть якщо така пропозиція підтримується значною кількістю мешканців.

Друга особливість, не в останню чергу зумовлена консультативним характером польської моделі БУ, полягає у незначному відсотку місцевого бюджету, що виділяється для реалізації громадських проектів. Найбільша частка коштів, виділених на БУ була зафіксована в гміні Кенти (3,96%). Однак у більшості міст частка БУ в 2012 році не перевищувала 1%, а у понад 30 – була менше 0,5%. При цьому жоден муніципалітет не має довготривалої стратегії, що передбачала б збільшення частки видатків на громадський бюджет. Варто зазначити, що рішення про виділення на БУ більшої квоти з одного боку є вираженням довіри мешканців, а з іншої вимагає, щоб БУ був дуже детально розпланований, мешканці добре проінформовані, весь процес – прозорий і з можливістю внесення коректив процедур. До певної міри такий стан справ можна виправдати експериментальним характером процесів БУ, які перебувають на етапі становлення. Лише незначній кількості міст вдалося реалізувати БУ протягом кількох років.

Отже, від впровадження перших елементів учасницьких практик до надання мешканцям принаймні формальної можливості впливати на рішення органів місцевої влади у Польщі пройшов тривалий час і сьогодні бюджет участі все ще перебуває на етапі свого становлення. Для польської моделі БУ характерний переважно консультативний характер через брак право-

вих механізмів впливу громадян на органи публічної влади з бюджетних питань, та незначний відсоток місцевого бюджету, що виділяється на реалізацію ініціатив громадян.

#### Список використаних джерел

1. Bacqué M.-H., Rey H., Sintomer Y. La démocratie participative urbaine face au néo-libéralisme // Mouvements. – 2005. – №39–40. – P.121–132.
2. Dakowska D. A Polish case study: Participatory budgeting in the city of Plock / In Sintomer Y., Traub-Merz R., Zhang J. Participatory budgeting in Asia and Europe – key challenges of deliberative democracy. – Hong Kong: Palgrave Macmillan, 2013. – P.198–209.
3. Sintomer Y., Herzberg C., Röcke A. Budgets participatifs en Europe. Les affinités électives de la modernisation administrative et de la participation citoyenne. – Paris: La Découverte, 2008.

*Ishcheikin K. Y., the People's Deputy of Ukraine  
(Ukraine, Kyiv), vppp.idp@gmail.com*

#### The Polish experience of participatory budgeting implementation

*Two stages of the implementation of the participatory budgeting in Poland were selected and analyzed: preparation (operations since 2003 the Fund of small grants in Plock, which financed projects of cross-sector partnership), and formation, which was marked by the implementation of a full-fledged model in Sopot in 2011. The legislative framework, the weakness of civil society and the lack of experience of such interaction between citizens and public authorities have resulted mainly in the consultation nature of the BP, culminating in voting for projects initiated by residents. Usually, public discussions play a minor role, and decisions taken within the framework of the PB are not binding on the municipality. The second feature, to some extent due to the advisory nature of the model, is the insignificant amount of funds allocated to public initiatives (about 1% against the average international indicator – 10%).*

**Keywords:** participatory budgeting, local self-government, consultation, participation, partnership, civil society.

\* \* \*

УДК 94(438):(476)

**Польовий Т. Є.,**

кандидат політичних наук, асистент кафедри міжнародної інформації, Національний університет «Львівська політехніка» (Україна, Львів), taraspolo@gmail.com

#### Польсько-білоруські відносини НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ: ПЕРЕДУМОВИ І ЧИННИКИ ЗБЛИЖЕННЯ

*Досліджено процес двостороннього польсько-білоруського зближення на сучасному етапі. Виявлено, що основними причинами зближення Республіки Польща і Республіки Білорусь став комплекс як зовнішньополітичних так і внутрідержавних чинників. Визначено, що саме польська сторона відкинувши ідеологічні розходження і не вдаючись до надмірної політизації взаємин між державами виступила ініціатором відновлення міждержавного діалогу на прагматичній основі. Підкреслено, що попри оптимістичну риторичку польських і білоруських посадовців, значних досягнень, які б ознаменували якісний прорив у двосторонніх відносинах не спостерігається.*

**Ключові слова:** зовнішня політика, двостороннє зближення, Республіка Білорусь, Республіка Польща, відновлення діалогу, розширення співпраці.

Політична дестабілізація та зростання напруженості в Центральній-Східній Європі внаслідок подій в Україні і подальше протистояння Росії і Заходу, здійснили суттєвий вплив на міжнародні відносини і спричинили зміни у двосторонніх взаєминах між країнами регіону. Особливо показовими, в даному контексті, стали польсько-білоруські відносини, які за останні роки відзначалися низькою динамікою міждержавного діалогу.

Метою нашої статті є встановлення передумов та виявлення основних причин польсько–білоруського зближення в сучасних політичних реаліях.

Належачи до різних економічних і політичних інтеграційних утворень Республіка Білорусь (ОДКБ і ЄврАзЕС) і Польща (НАТО і ЄС) формують двосторонню політику з урахуванням багатосторонніх відносин в регіоні. Такий стан справ нерідко супроводжувався взаємними претензіями і закидами щодо відсутності самостійної позиції і залежності у принципових питаннях від Москви чи Брюсселю. Як результат, за більш ніж двадцятилітню історію двосторонньої співпраці періоди похолодання і фактичної відсутності політичного діалогу на високому та найвищому рівнях, чергувалися із короткотерміновими періодами відлиги і спроб нормалізації відносин. Польський дослідник Р. Чахор характеризує білатеральні польсько–білоруські відносини вказує на їх низьку динаміку та практичну відсутність помітних успіхів в порівнянні із іншими східними сусідами Польщі [1, с. 133].

Характер польсько–білоруських відносин відзначається тенденційністю та відсутністю генеральної лінії і стратегії двосторонньої співпраці. Крім того, практикою стали гучні звинувачення і різкі висловлювання перших офіційних осіб. Проявом такого стану справ, можна вважати висловлювання білоруського президента О. Лукашенка, який виступаючи на прес–конференції для російських ЗМІ назвав Польщу ініціатором антибілоруської політики ЄС а також звинуватив у польську сторону у територіальних претензіях на білоруські землі [2]. З цього приводу, доречно згадати слова польського історика Е. Міроновича, який оцінює польсько–білоруське сусідство після здобуття двома державами незалежності як період втрачених можливостей, головним чином з вини політичного керівництва [3, с. 18].

Аналогічні заяви, про невідповідність такого стану речей двостороннім інтересам неодноразово озвучувалися і офіційними представниками двох держав. На думку надзвичайного і уповноваженого посла Республіки Білорусь в Польщі О. Аверьянова, кожен період похолодання у відносинах між країнами – це час втрачених можливостей [4]. Схожі думки неодноразово висловлював і міністр закордонних справ Польщі В. Вашиковський, вважаючи ненормальною ситуацію коли сусідні країни впродовж тривалого часу не ведуть діалогу [5].

На думку депутата польського Сейму Р. Тишкевича, – 25 років польсько–білоруських відносин – це історія невинуватених сподівань, нереалізованих проєктів та постійних поворотів [6]. Так чи інакше, Польща і Білорусь з огляду на спільне історичне минуле, культурну спорідненість двох народів, виклики, що постають перед двома державами є причетними на співпрацю і пошук компромісу у складних сучасних реаліях.

Починаючи із 2015 року відносини між Польщею і Білоруссю почали поступово налагоджуватися. Зі збільшенням кількості двосторонніх зустрічей, вперше за тривалий час сторонам вдалося уникнути зростання напруженості у відносинах [7] і здійснити перші кроки до налагодження діалогу. 28–29 серпня 2014 року відбувся робочий візит Міністра закордонних справ Республіки Білорусь В. Макея до Польщі. В

ході візиту відбулася зустріч із тодішнім міністром закордонних справ Польщі Р. Сікорським, польськими високопосадовцями та представниками польських ділових кіл. Керівники зовнішньополітичних відомств Польщі і Білорусі акцентували увагу на необхідності якнайшвидшого мирного врегулювання кризи в Україні, а також домовилися про продовження контактів і проведенні окремої зустрічі з проблематики двосторонніх відносин [8].

Процес зближення і нормалізації взаємин між Польщею і Білоруссю обумовлений рядом факторів. По–перше, – кризою в Україні і подальшою реакцією на конфлікт з боку міжнародної спільноти, а саме, посередництвом та нейтралітетом білоруської сторони в російсько–українському конфлікті.

По–друге, в результаті агресивної політики РФ відносно України зросло усвідомлення білоруським керівництвом залежності і загрози зі сторони Москви [9]. Прикладом чого, можна вважати внесення білоруськими законодавцями поправок до закону «Про воєнний стан», які передбачають введення воєнного стану в разі появи на території країни озброєних банд, іррегулярних сил, найманців або підрозділів регулярних військ [10]. Згідно з практикою останніх років, дистанціювання від Росії означало поступове зближення білоруського керівництва із Заходом. Відтак, білоруські еліти почали використовувати конфронтацію Росії і Заходу для нормалізації відносин з ЄС і Польщею. Тактика до якої неодноразово вдавався О. Лукашенко маневруючи між центрами впливу в регіоні.

По–третє, дався взнаки невдалий досвід Варшави і Брюсселю щодо налагодження співпраці з білоруською стороною. Для Заходу стало зрозуміло, що політика так званого «критичного діалогу» або «обмеженого діалогу» щодо Мінська не була успішною. Впровадження економічних санкцій, мінімізація політичних контактів із білоруськими високопосадовцями зберігала «status quo» стосовно Білорусі і це не сприяло конструктивному вирішенню «білоруського питання». Крім того, розморожуючи контакти із Мінськом, польська сторона намагається послабити російські позиції як, зокрема, в Білорусі, так в регіоні в цілому. Можна погодитися із думкою польської дослідниці А.–М. Дінер, що якби Польща та інші держави Європейського союзу відмовилися від співпраці із білоруською владою, то це б позиціонувало Білорусь як сферу впливу Росії [11].

Ще одним вагомим фактором, який посприяв зближенню Польщі і Білорусі стало погіршення відносин на лінії Варшава–Брюссель. Після приходу до влади в Польщі партії Право і справедливість діяльність нової влади неодноразово піддавалася критиці зі сторони Європейського Союзу. При такому розвитку подій для Польщі і Білорусі склалися сприятливі передумови як внутрішньополітичного так і зовнішньополітичного характеру для чергового зближення між двома державами. Тенденції політичного моменту склалися таким чином, що від Мінська більше не вимагається дружба чи прийняття європейських стандартів, від нього хочуть спокою і стабільності [12]. Саме білоруська стабільність в нових геополітичних реаліях раптово стала цінним політичним капіталом, за який білоруська сторона почала отримувати зиск. Звільнення політичних в'язнів та поверхова лібералізація політичної системи

дали підстави польському міністру закордонних справ Польщі В. Вашиковському стверджувати про коригування Мінськом своєї політики [13]. Інтерес Польщі, яка будучи безпосереднім сусідом Росії, України та Білорусі полягає у збереженні за останньою реального статусу своєрідного «острівця» стабільності та безпеки у Європі. Про підтримку Польщею політики відкритості Європейського Союзу відносно Білорусі і, в тому числі, стосовно обмеження санкцій проти Мінська заявив заступник міністра закордонних справ Польщі К. Шиманський [14]. Показово, що якщо до цього польська сторона уникала безпосереднього діалогу із офіційними представниками білоруського істеблішменту і надавала пріоритет співпраці в основному з опозиційним силам, то тепер, на думку польського політика і публіциста П. Ковалю у Варшаві найчастіше говориться про О. Лукашенка як гаранта суверенності Білорусі [15].

Знаковим для двосторонніх відносин став 2016 рік, що відобразилося в інтенсифікації політичних контактів. На цей факт вказує, зокрема, згаданий нами П. Коваль, котрий назвав білорусько-польські відносини найважливішим напрямком східної політики Польщі [16]. Цьому процесу передувало зняття Європейським Союзом наприкінці лютого 2016 року санкцій з Білорусі, що дало поштовх новому етапу польсько-білоруських взаємин.

Саме Польща будучи виразником східної політики Європейського Союзу, стала першою країною, котра після відміни санкцій відновила свою співпрацю із владою Білорусі. А уже наступного місяця 22–23 березня 2016 року мав місце візит до Мінська польського міністра закордонних справ В. Вашиковського, котрий став першим високопосадовцем, що відвідав Білорусь після зняття санкцій. Саме польська сторона виступила ініціатором зустрічі. В ході візиту глава польського МЗС зустрівся із своїм білоруським колегою В. Макеєм та О. Лукашенком. Відзначаючи важливість своєї країни в реаліях що склалися на пострадянському просторі у зв'язку з подіями в Україні, білоруський президент заявив, що польська сторона більше ніж хто-небудь інший зацікавлена в незалежній і стабільній Білорусі [17]. Не дивлячись на новий виток у польсько-білоруських відносинах і оптимістичну риторичку офіційних осіб, очевидними для нас видаються принципові ідеологічні та ціннісні розбіжності між сторонами, різне ставлення до історичної пам'яті. Попри заяви про прагматизацію відносин і відходу ціннісного аспекту на задній план, показовим моментом в ході візиту В. Вашиковського став факт відвідин польським посадовцем Куропат – місця поховання жертв репресій радянської доби. Разом з тим, шеф польського МЗС закликав сторони вести спільний діалог по суті, без зайвої політизації [18]. Характерно, що білоруський президент О. Лукашенко за роки свого правління жодного разу не відвідав даного урочища.

Водночас, білоруська сторона неодноразово підкреслювала важливість відновлення відносин з Польщею, яка в перспективі може стати для Білорусі своєрідним «вікном на захід», а у разі успіхів в процесі двостороннього зближення і адвокатом її інтересів в об'єднаній Європі. Так, В. Макей перебуваючи з візитом у Варшаві заявив: «На даному етапі Білорусь і Польща переживають історичний момент переходу

в нову фазу двосторонніх відносин, в якому більше не буде місця недовірі, конфронтації, інтригам, застарілим стереотипам і будь-яким ідеологічним забобонам» [19].

Розширення співпраці Польщі і Білорусі відзначилося і початком міжпарламентського діалогу, ініціатором якого виступила польська сторона. Показовим в цьому плані став візит у квітні 2016 року до Мінська віце-спікера Сейму Р. Терлецького на чолі парламентської делегації. Російський науковець О. Петровська відзначаючи знаковість співпраці із невизнаним Європою білоруським парламентом, підкреслює, що Польща, по суті, виступила в цьому питанні врозрід з лінією Європейського парламенту [20]. У такому ж контексті можна розглядати участь заступника голови Палати представників Національних зборів Білорусі В. Гумінського в зустрічі спікерів парламентів держав Центрально-Східної Європи у Варшаві. В ході свого перебування білоруський посол провів переговори зі спікером польського Сейму М. Кухциньским та віце-спікером Р. Терлецьким. Сторони обговорили актуальний стан і перспективи розширення білорусько-польської міжпарламентської взаємодії та відзначили позитивну динаміку контактів керівництва парламентів двох країн [21].

Разом з тим, говорити про якісний прорив у двосторонніх відносинах, на даному етапі, ще зарано. Попри активізацію політичних контактів і оптимістичні заяви сторін, не відбулося навіть зустрічі президентів двох країн. За останні три роки Польща перетворилася для білоруської держави із некомфортного сусіда у важливого партнера з-поміж держав членів Європейського Союзу.

Таким чином, на теперішній стадії відновлення відносин і виведення їх на новий рівень можна говорити лише про проміжні успіхи у процесі двостороннього зближення а не про конкретні практичні результати. Стримано оцінюють цей процес і у Варшаві. Як відзначив колишній посол Польщі в Білорусі Л. Шерепка: «За останні роки в польсько-білоруських відносинах з'явився серйозний поступ, свідченням чого стало відкриття усіх каналів для діалогу, однак багато чого ще залишається зробити» [22]. А з огляду на непрогнозованість та залежність характеру польсько-білоруських відносин від багатосторонніх відносин в регіоні можна припускати, що потепління між Мінськом і Варшавою має тактичний характер. Розробка спільної стратегії двосторонньої співпраці вимагає ідеологічного і ціннісного порозуміння та відсутності принципових розбіжностей між сторонами. Тому, враховуючи внутрішньополітичні реалії обох держав а також актуальну зовнішньополітичну повістку робити оптимістичні прогнози щодо співпраці Польщі і Білорусі поки-що зарано.

#### Список використаних джерел

1. Czachor R. Miejsce Republiki Białoruś w polskiej polityce wschodniej. Bilans 20-lecia // Wrocławski Przegląd Międzynarodowy. – 2011. – №2. – S.133–148.
2. Лукашенко назвал Польшу запевалой антибелорусской политики ЕС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sn-plus.com/component/content/article/58-vibori-den-za-dnem/5413-2011-10-07-17-11-47.html>
3. Mironowicz E. Sąsiedztwo polsko-białoruskie 1990–2007 – oczekiwania, obawy, mity. Stosunki polsko-białoruskie. Państwo i społeczeństwo, t.1, red. S. Jaczyński, R. Pękasa, Siedlce 2009. – S.11–18.

4. Интервью Чрезвычайного и Полномочного Посла Республики Беларусь в Польше Александра Аверьянова журналу «Свят элит» (март 2015 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://mfa.gov.by/press/smi/aead823c4387a686.html>

5. О чем говорили Вашиковский и Лукашенко? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://belsat.eu/ru/news/o-chem-govorili-vashikovskij-i-lukashenko/>

6. Польский депутат: 25 лет польско-белорусских отношений – это история несбывшихся надежд [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.belaruspartisan.org/m/politic/384618/>

7. Дынэр Г.–М. Польска-беларускія стасункі: час тэхнічных кантактаў [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://nmnby.eu/yearbook/2014/page9.html>

8. О рабочем визите Министра иностранных дел Беларуси В. Макея в Польшу [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://mfa.gov.by/press/news\\_mfa/c98b97974b5ab904.html](http://mfa.gov.by/press/news_mfa/c98b97974b5ab904.html)

9. В Беларуси вступил в силу закон против «зеленых человечков» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.unian.net/world/1038967-v-belarusi-vstupil-v-silu-zakon-protiv-zelenyih-chelovechkov.html>

10. Закон Республики Беларусь 10 января 2015 г. №244-З «О внесении изменений и дополнений в некоторые законы Республики Беларусь по вопросам военного положения» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pravo.by/document/?guid=12551&p0=H11500244&p1=1>

11. Минск и Варшава: новый шанс или старые грабли [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.belaruspartisan.org/m/politic/358806/>

12. Шрайбман А. Что Запад готов предложить Лукашенко [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://carnegie.ru/commentary/63666>

13. Не мы изменили свою политику, а Минск – свою [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://news.tut.by/politics/489334.html>

14. Польша поддерживает ограничение санкций против Беларуси [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.radiopolsha.pl/6/137/Artykul/240249>

15. Kowal P. Łukaszenko na białym koniu [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rp.pl/Felietony/310059871-Kowal-Lukaszenko-na-bialym-koniu.html>

16. Kowal P. Otwarcie na Białoruś [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rp.pl/Felietony/310269876-Pawel-Kowal-Otwarcie-na-Bialorus.html>

17. О чем говорили Вашиковский и Лукашенко? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://belsat.eu/ru/news/o-chem-govorili-vashikovskij-i-lukashenko/>

18. Польская сторона готова вести переговоры с Беларусью без предварительных условий – глава МИД [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.belta.by/politics/view/polskaja-storona-gotova-vesti-peregovory-s-belarusiju-bez-predvaritelnyh-uslovij-glava-mid-186408-2016/>

19. Макей: Беларусь и Польша переживают переход в новую фазу отношений, где нет недоверия и конфронтации [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.interfax.by/news/belarus/1214002>

20. Петровская О. Поворот в польско-белорусских отношениях: факторы сближения, механизмы взаимодействия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://riss.ru/images/pdf/journal/2017/1/09.pdf>

21. Гуминский призвал объединить усилия в регионе для реагирования на дисбалансы и всплеск терроризма [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://www.belarus.by/ru/press-center/speeches-and-interviews/guminskij-prizval-objedinit-usilija-v-regione-dlja-reagirovanija-na-disbalansy-i-vsplesk-terrorizma\\_i\\_0000044756.html](http://www.belarus.by/ru/press-center/speeches-and-interviews/guminskij-prizval-objedinit-usilija-v-regione-dlja-reagirovanija-na-disbalansy-i-vsplesk-terrorizma_i_0000044756.html)

22. Ambasador RP: w stosunkach z Białorusią są duże postępy [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/ambasador-rp-w-stosunkach-z-bialorusia-sa-duze-postepy/t4e364>

## References

1. Czachor R. Miejsce Republiki Białoruś w polskiej polityce wschodniej. Bilans 20-lecia // Wrocławski Przegląd Międzynarodowy. – 2011. – №2. – S.133–148.

2. Lukashenko nazval Pol'shu zapevaloj antibeloruskoj politiki ES [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.sn-plus.com/component/content/article/58-vibori-den-za-dnem/5413-2011-10-07-17-11-47.html>

3. Mironowicz E. Sąsiedztwo polsko-białoruskie 1990–2007 – oczekiwania, obawy, mity. Stosunki polsko-białoruskie. Państwo i społeczeństwo, t.1, red. S. Jaczyński, R. Pękasa, Siedlce 2009. – S.11–18.

4. Interv'ju Chrezvychajnego i Polnomochnogo Posla Respubliki Belarus' v Pol'she Aleksandra Aver'janova zhurnalu «Svjat jeli» (mart 2015 g.) [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://mfa.gov.by/press/smi/aead823c4387a686.html>

5. O chem govoriли Vashhikovskij i Lukashenko? [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://belsat.eu/ru/news/o-chem-govorili-vashhikovskij-i-lukashenko/>

6. Pol'skij deputat: 25 let pol'sko-beloruskih otoshenij – jeto istorija nesbyvsihhsja nadezhd [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.belaruspartisan.org/m/politic/384618/>

7. Dynjer G.–M. Pol'ska-belaruskija stasunki: chas tjechnichnyh kantaktaŭ [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://nmnby.eu/yearbook/2014/page9.html>

8. O rabochem vizite Ministra inostrannyh del Belarusi V. Makeja v Pol'shu [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: [http://mfa.gov.by/press/news\\_mfa/c98b97974b5ab904.html](http://mfa.gov.by/press/news_mfa/c98b97974b5ab904.html)

9. V Belarusi vstupil v silu zakon protiv «zelenyh chelovechkov» [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.unian.net/world/1038967-v-belarusi-vstupil-v-silu-zakon-protiv-zelenyih-chelovechkov.html>

10. Zakon Respubliki Belarus' 10 janvarja 2015 g. №244-Z «O vnesenii izmenenij i dopolnenij v nekotorye zakony Respubliki Belarus' po voprosam voennogo položenija» [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://pravo.by/document/?guid=12551&p0=H11500244&p1=1>

11. Minsk i Varshava: novyj shans ili starye grabli [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.belaruspartisan.org/m/politic/358806/>

12. Shrajbman A. Chto Zapad gotov predlozhit' Lukashenko [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://carnegie.ru/commentary/63666>

13. Ne my izmenili svoju politiku, a Minsk – svoju [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <https://news.tut.by/politics/489334.html>

14. Pol'sha podderzhivaet ograničenje sankcij protiv Belarusi [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.radiopolsha.pl/6/137/Artykul/240249>

15. Kowal P. Łukaszenko na białym koniu [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.rp.pl/Felietony/310059871-Kowal-Lukaszenko-na-bialym-koniu.html>

16. Kowal P. Otwarcie na Białoruś [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.rp.pl/Felietony/310269876-Pawel-Kowal-Otwarcie-na-Bialorus.html>

17. O chem govoriли Vashhikovskij i Lukashenko? [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://belsat.eu/ru/news/o-chem-govorili-vashhikovskij-i-lukashenko/>

18. Pol'skaja storona gotova vesti peregovory s Belarus'ju bez predvaritel'nyh uslovij – glava MID [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.belta.by/politics/view/polskaja-storona-gotova-vesti-peregovory-s-belarusiju-bez-predvaritelnyh-uslovij-glava-mid-186408-2016/>

19. Makej: Belarus' i Pol'sha perezhivajut perehod v novuju fazu otoshenij, gde net nedoverija i konfrontacii [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.interfax.by/news/belarus/1214002>

20. Petrovskaja O. Povорот v pol'sko-beloruskih otoshenijah: faktory sblizenija, mehanizmy vzaimodejstvija [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <https://riss.ru/images/pdf/journal/2017/1/09.pdf>

21. Guminskij prizval ob'edinit' usilija v regione dlja reagirovanija na disbalansy i vsplesk terrorizma [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: [http://www.belarus.by/ru/press-center/speeches-and-interviews/guminskij-prizval-objedinit-usilija-v-regione-dlja-reagirovanija-na-disbalansy-i-vsplesk-terrorizma\\_i\\_0000044756.html](http://www.belarus.by/ru/press-center/speeches-and-interviews/guminskij-prizval-objedinit-usilija-v-regione-dlja-reagirovanija-na-disbalansy-i-vsplesk-terrorizma_i_0000044756.html)

22. Ambasador RP: w stosunkach z Białorusią są duże postępy [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/ambasador-rp-w-stosunkach-z-bialorusia-sa-duze-postepy/t4e364>

*Polovyi T. Ye., candidate of political sciences, assistant of International Information Department, Lviv Polytechnic National University (Ukraine, Lviv), taraspolo@gmail.com*

**Polish–Belarussian relations at the present stage: preconditions and factors of rapprochement**

*The article examines the process of bilateral Polish–Belarusian rapprochement at the present stage. Revealed that the main reasons for the rapprochement of the Republic of Poland and the Republic of Belarus were a complex of both foreign and domestic factors. Determined that it was the Polish side that rejected the ideological differences and did not resort to excessive politicization of relations between the states, initiated the resumption of interstate dialogue on a pragmatic basis. Emphasized that despite optimistic rhetoric of Polish and Belarusian officials, significant achievements that would mark a qualitative breakthrough in bilateral relations are not observing.*

**Keywords:** foreign policy, bilateral rapprochement, Republic of Belarus, Republic of Poland, reestablishment of dialogue, extension of cooperation.

\* \* \*

УДК 327(71+4ЄС)

**Калитчак Р. Г.,**

кандидат політичних наук, доцент,  
доцент кафедри міжнародних відносин і  
дипломатичної служби факультету міжнародних  
відносин, Львівський національний університет  
ім. Івана Франка (Україна, Львів),  
kalytchak@hotmail.com

**СУБНАЦІОНАЛЬНИЙ ЧИННИК У ВІДНОСИНАХ ЄС  
З ТРЕТІМИ КРАЇНАМИ: ДОСВІД КАНАДИ**

*На прикладі канадського досвіду проаналізовано, яким чином нова генерація угод ЄС про зону вільної торгівлі впливає на залучення субнаціональних адміністративно-територіальних одиниць у переговорний процес. У ній також розглянуто особливості взаємодії федерального уряду цієї північноамериканської держави із провінціями з питань міжнародних відносин. У статті наголошується, що ключовим чинником включення провінцій у переговорний процес між ЄС та Канадою була федеративна система устрою держави, тоді як комплексний характер угоди про зону вільної торгівлі відіграв важливу, проте комплементарну роль у зміцненні позицій канадських провінцій. Ця стаття може слугувати стимулом для подальших досліджень впливу ЄС на внутрішню інституційну систему третіх країн, зокрема України.*

**Ключові слова:** субнаціональний чинник, угода про вільну торгівлю, Європейський Союз, Канада.

Одним з помітних чинників сучасних міжнародних відносин є поступове зростання значимості недержавних акторів, зокрема регіональних і місцевих органів самоврядування, що впливають як безпосередньо, так і опосередковано на позицію національних держав на глобальному рівні. Цей тренд чітко простежується у випадку федерації, де важливість її суб'єктів у сфері зовнішніх відносин обумовлює необхідність врахування їхніх інтересів у зовнішньополітичній діяльності держави. Досвід Канади є особливо промовистим у цьому контексті, адже її провінції завжди прагнули відігравати активнішу роль у різних сферах міжнародних відносин. У таких умовах новим викликом для Канади стали перемовини з Європейським Союзом про всеохоплюючу зону вільної торгівлі, у яких активно були залучені не тільки федеральний, але і провінційні уряди. Канадський досвід є важливим для розуміння ваги субнаціонального чинника у відносинах ЄС з третіми країнами, зокрема з огляду на подальше зближення України з цим інтеграційним об'єднанням та необхідності належного врахування інтересів вітчизняних органів самоврядування.

Проблематика впливу провінцій на різні аспекти зовнішньополітичної діяльності Канади постійно привертала увагу численних дослідників. Насамперед йшлося про прагнення Квебеку здобути більше повноважень у сфері міжнародних відносин. Менша кількість академічних публікацій стосувалась інших провінцій. Найбільшу увагу привертали Альберта та Онтаріо. Різні аспекти взаємодії федерального і провінційних урядів у контексті перемовин з Європейським Союзом викликали зацікавлення насамперед у канадських науковців. Було опубліковано низку оригінальних досліджень авторства П. Фафара, Р. Фінбоу, Ж. Кукучі, П. Леблонда, С. Пакена, Г. Сагена, А. Шалю. Водночас ця проблематика залишається поза увагою українських дослідників, оскільки вони переважно віддають перевагу вивченню квебекського питання.

Метою дослідження є комплексний аналіз суб'єктності провінцій у контексті відносин Канади та Європейського Союзу на прикладі Всеохоплюючої економічно–торгівельної угоди.

З огляду на федеративний устрій та розпливчасті формулювання конституційних положень, питання рольової функції канадських провінцій у формуванні та реалізації зовнішньої політики держави завжди викликало численні дискусії. Особливо контроверсійною була позиція франкомовного Квебеку. Починаючи ще з тридцятих років минулого століття його уряд ставив під сумнів спроможність федерального уряду укладати та імплементувати міжнародні договори з питань, які відносяться до повноважень провінцій. У 1965 р. було сформульовано доктрину Герін–Лажуа, що стало основою для міжнародної діяльності Квебеку. У відповідності до її положень, у федерального уряду відсутня монополія щодо на укладання міжнародних угод, оскільки провінція зберігає виключну суб'єктність у здійсненні своїх повноважень не тільки всередині країни, але і за її межами [7, с. 30].

У подібному руслі висловлюється частина дослідників, що підкреслювали наявність «де-факто спільної юрисдикції» у сфері зовнішньої політики, обґрунтовуючи це, як і фактом відсутності необхідного інструментарію у канадського уряду для дотримання міжнародних зобов'язань, реалізації яких відноситься до виключної компетенції провінцій, так і часто складністю чітко розмежувати між питаннями міжнародного та внутрідержавного характеру. Зовнішня політика розглядається ними як багатоукладна система, де взаємодіють різні федеральні актори, що унеможлиблює її монополізацію центральним урядом. Рудиментом минулого вважаються спроби заперечити та обмежити зростання значимості провінцій в умовах глобалізації [1, с. 296–298].

Така інтерпретація не сприймалась центральною владою ще з моменту проголошення доктрини Герін–Лажуа, адже наголошувалось, що держава повинна говорити одним голосом на міжнародній арені і що у неї не може існувати декілька паралельних зовнішніх політик. А укладені провінціями угоди з іноземними партнерами розглядалися федеральним урядом як адміністративні домовленості, що були нікчемними з перспективи міжнародного права та не мали жодної юридичної значимості [7, с. 30].